

ИНГЛИЗ ТИЛИНИ ЎРГАНИШДА ТАЛАБАЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-КОММУНИКАТИВ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА БАДИЙ АДАБИЁТЛАРНИНГ ЎРНИ

Г.Кунназарова – мустақил тадқиқотчи

Ажиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: инглиз тили, талаба, фаоллик, ижтимоий-коммуникатив фаоллик, ижтимоий-коммуникатив фаолликни ошириш, бадий адабиёт.

Ключевые слова: английский язык, студент, активность, социально-коммуникативная активность, повышение социально-коммуникативной активности, художественная литература.

Key words: English language, student, activity, social-communicative activity, increase of social-communicative activity, fiction.

Этник маданий алоқаларнинг фаоллашуви турли миллат ва элатлар вакиллари ўртасида халқаро муносабатларни самарали ташкил этишни тақозо этмоқда. Халқаро муносабатларнинг самарали кечишида муайян тилнинг воситасига эҳтиёж юзага келади. Бугунги кунда мазкур жараёнда инглиз тили етакчи ўрин эгаллаган бўлиб, уни ўрганишга нисбатан қизиқиш тобора ошириб бормоқда.

Глобаллашув шароитида шахс нафақат ижтимоий мавжудот, балки мутахассис сифатида ҳам ижтимоий-коммуникатив фаолликка эриша олиши зарур. Айниқса, хорижий тиллар ўқитувчисининг ижтимоий-коммуникатив фаолликка эга бўлиши муҳим. Зеро, ўқув муассасарида таълим олувчиларга хорижий тилларни ўргатиш ўқитувчининг улар билан фаол ижтимоий-коммуникатив муносабатларни ташкил этиши асосида кечади.

Ушбу вазифани муваффақиятли ҳал қилишда бадий адабиётларнинг таъсир кучидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Бинобарин, бадий адабиётларнинг таъсирчан роли талабалар томонидан инглиз тилини самарали ўрганишга ёрдам беради. ОТМда ташкил этиладиган маънавий-маърифий ишлар жараёни эса талабаларда инглиз тилини ўрганишга бўлган қизиқишни самарали ривожлантиришга ёрдам беради.

ОТМда ташкил этиладиган маънавий-маърифий ишлар тизими бадий адабиётлар воситасида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини оширишнинг ўзига хос жиҳатларини тадқиқ қилиш, бу жараёнда устувор аҳамият касб этувчи тамойилларни аниқлаш, педагогик фаолиятнинг самарадорлигини таъминловчи шакл, метод, восита ҳамда технологияларни мақсадли, оқилона танлашни тақозо этади.

Ижтимоий-коммуникатив фаоллик муайян мақсад асосида изчил равишда икки ёки ундан ортиқ субъектлар ўртасида ўзаро ахборотларни алмашишга қаратилган ҳаракатнинг юқори даражасини англатади.

Шахснинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигининг бошқалар билан ижтимоий муносабатга кириши жараёнида кўзга ташланади. Бу жараёнда шахслараро ахборот алмашиш шунчаки хабарни баён қилиш билангина чекланмай, аксинча, ахборот мазмунида ифодаланадиган далиллар субъектларнинг қайфияти, хис-туйғулари, ҳаётий мақсадлари, манфаатлари [2] тўғрисидаги маълумотларни ҳам ёритишга хизмат қилади.

Ўз моҳияти, ижтимоий вазифасига кўра эса бадий адабиётлар шахсни ҳиссий тарбиялашга, унинг ҳиссиётини ривожлантиришга хизмат қилади, ички кечинмаларини ҳамда борлиққа бўлган муносабатини баён қила олишга, ўзгаларнинг қувончи ва қайғусига шерик бўлишга, уларни тушунишга, зарур ўринларда қўллаб-қувватлашга, ижтимоий ёрдам кўрсатишга ўргатади.

Бадий адабиётлар воситасида талабаларда инглиз тилини ўрганишга бўлган эҳтиёжни рағбатлантириш, қизиқишни ривожлантириш, уларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш масаласининг назарий ва амалий жиҳатларини дастлабки ўрганиш бу жараёнда бир қатор омиллар етакчи ўрин эгаллашини кўрсатиб. Талабаларнинг бадий адабиётлар воситасида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини оширишда самарали бўлган омиллар

сирасида ОТМда ташкил этиладиган маънавий-маърифий ишлар жараёни муҳим ўринни эгаллайди. Бинобарин, маънавий-маърифий ишлар инглиз тили таълими жараёнида ўзлаштирилган билим, кўникма, малака ва компетенцияларни эркин мулоқот, фаол коммуникатив алоқалар жараёнида амалда қўллаш имкониятини яратади.

Бу жараёнда асосий эътибор талабаларнинг бадий адабиётлар мазмуни, етакчи ғояси, сюжети, воқеалар ривож, кульминацион нукта, бадий ечим хусусидаги мустақил қарашларини баён қилиши, бадий қаҳрамонларнинг ҳаёти, хулқ-атвори ҳамда ҳатти-ҳаракатини баҳолашга нисбатан шахсий муносабат билдириши, ўз ёндашувларини, шунингдек, тенгдошларининг позицияси инкор қилинса уни асослашига қаратилади.

Инглиз тилини ўрганишда бадий адабиётлар воситасида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш ривожлантириш жараёнига ноанъанавий, инновацион ёндашиш, тадқиқот субъектларининг ёш, психологик хусусиятлари ва шахсий имкониятларини тўғри баҳолай олиш ҳам муваффақиятга эришишнинг асосий гарови саналади. Қолаверса, мазкур жараённинг муваффақиятли кечиши бевосита талабаларнинг ёш хусусиятлари, ижтимоий қизиқишлари, мавжуд маънавий эҳтиёжлари, ҳаётий интилиш ва мақсадларини инобатга олган ҳолда уларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини оширишга самарали таъсир кўрсатадиган бадий адабиётларни самарали танланишига ҳам боғлиқ.

ОТМда ташкил этиладиган маънавий-маърифий ишлар жараёни учун талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш мақсадида бадий адабиётларни самарали танлаш бир қатор омилларга боғлиқ. Тадқиқотчи М.У.Муродуллаеванинг қайд этишича, бу омиллар қуйидагилардан иборат: педагогнинг тажрибаси, маънавий-маърифий тадбирнинг тематикаси (мавзуси), бадий асарнинг мазмунан маънавий-маърифий тадбир мавзусига мос келиши, асарда илгари сурилган ғоя ва қарашларнинг маънавий-маърифий тадбир иштирокчиларининг маънавий эҳтиёжи, қизиқиши, хоҳиш-истаклари, дунёқарашига мос келиши, таълим муассасаси ахборот-ресурс маркази ходимлари томонидан кўрсатиладиган ташкилий-методик ёрдам, ташкил этилишдан камида икки ой аввал иштирокчиларнинг тадбир мавзуси, ўқитилиши талаб этиладиган бадий асарлар, эътибор қаратилиши зарур бўлган жиҳатлар тўғрисидаги маълумотлардан хабар қилиниши, иштирокчиларнинг ижтимоий фаоллиги [1:55-56].

Маънавий-маърифий ишлар учун масъул педагогларнинг жараёни ташкил этишга масъулиятли ёндашишлари, талабаларнинг ахлоқий-эстетик эҳтиёжлари, интилишларини ҳисобга олган ҳолда кучли ҳиссий таъсирга эга бадий адабиётларни танлай олишлари, тадбирларнинг пухта асосланган инновацион характердаги лойиҳа ҳамда педагогик талабларга мувофиқ ташкил этилиши, рефлексив баҳолаш тизимининг асосланиши қўлланган натижага эришишни таъминлайди. Тадбирларни ташкил этиш ва ўтказишда малакали педагоглар томонидан кўрсатиладиган методик ёрдам талабаларда инглиз тилини пухта, самарали ўзлаштиришга бўлган

кизикишни ярада ривожлантиришга хизмат килади.

Тадқиқотчи М.У.Муродуллаева тарихий-бадий асарлар воситасида ОХТМ курсантларида ҳарбий жасорат сифатларини ривожлантириш мисолида маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этиш ва ўтказиш учун бадий адабиётларни танлашнинг қуйидаги босқичларини белгилайди:

- 1-босқич: ташхислаш;
- 2-босқич: адабиётлар рўйхатини тузиш;
- 3-босқич: адабиётларни танлаш (рўйхат асосида);
- 4-босқич: маънавий-маърифий тадбирлар режасини тузиш;
- 5-босқич: тегишли адабиётларни мутолаа қилиш;
- 6-босқич: маънавий-маърифий тадбир сценарийсини тайёрлаш;
- 7-босқич: маънавий-маърифий тадбирни ташкил қилиш ва ўтказиш;
- 8-босқич: маънавий-маърифий тадбир самарадорлигини рефлексив баҳолаш [1, 57-6.].

Маънавий-маърифий ишлар жараёнида инглиз тили мисолида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини оширишга қаратилган илмий-педагогик тадқиқотни олиб боришда таъсирчан восита бўлган бадий адабиётларни танлашда тадқиқотчи М.У.Муродуллаева томонидан белгиланган босқичлар асосида иш кўриш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Адабиётлар

1. Муродиллаева М.У. Тарихий-бадий асарлар воситасида ОХТМ курсантларида ҳарбий жасорат сифатларини ривожлантириш тамойиллари (олий ҳарбий таълим муассасалари мисолида): пед.фанл. бўйича фалс.докт. (PhD) ... дис. – Т.: 2021. – 55-57-б.

2. Тернавская Е.В. Социально-коммуникативное развитие детей дошкольного возраста в процессе игровой деятельности // <https://www.xn--d1abkefqp0a2f.xn--p1ai/index.php/component/k2/item/2518--539>.

РЕЗЮМЕ. Талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигига эгаллиги улар томонидан инглиз тилини муваффақиятли ўрганишда муҳим аҳамиятга эга. Зеро, барча хорижий тиллар каби инглиз тили ҳам фаол ижтимоий-коммуникатив муносабатлар жараёнида самарали ўзлаштирилади. Мақолада инглиз тилини ўрганишда бадий адабиётлар воситасида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш масаласи ёритилган.

РЕЗЮМЕ. Социально-коммуникативная активность студентов важна для их успешного изучения английского языка. Ведь английский, как и все иностранные языки, эффективно осваивается в процессе активных социально-коммуникативных отношений. В статье рассматривается вопрос повышения социально-коммуникативной активности учащихся при изучении английского языка средствами художественной литературы.

SUMMARY. Students' social-communicative activity is important for their successful learning of English. After all, English, like all foreign languages, is effectively mastered in the process of active social-communicative relations. The article describes the issue of increasing social and communicative activity of students in learning English by means of fiction.

WEB-ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ КАСБИЙ ТАЙЁРГАРЛИгини ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНиятлари

М.Т.Мамбетниязов – катта ўқитувчи

Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: замонавий таълим тизими, дидактик имкониятлар, касбий тайёргарлик, бўлажак ўқитувчилар, интернет, Web-технологиялар, компьютер ва ахборот.

Ключевые слова: современная система образования, дидактические возможности, профессиональная подготовка, будущие учителя, Интернет, Web-технологии, компьютер и информация.

Key words: modern education system, didactic opportunities, professional training, future teachers, Internet, Web-technologies, computer and information.

Глобаллашув жараёнида таълимни ташкил этишда тезкорлик ва сифат кўрсаткичларига эришиш муҳим аҳамиятга эга. Зеро, ахборот оқими тобора шиддатли тус олаётган вазиятда педагогик олий таълим муассасаларида бўлажак ўқитувчиларни зарур билимлар билан қуроллантира олишга эришиш ҳар бир педагогнинг касбий компетентлигини белгиловчи асосий омиллардан бири саналади.

Интернет ва Web-технологияларнинг пайдо бўлиши таълим жараёнини ривожлантиришда янги имкониятларни берди. Web-технологиялар асосида бўлажак ўқитувчиларнинг касбий тайёргарлигини такомиллаштириш тизимининг дидактик имкониятларига: курс материалларини Web-ресурсларга жойлаштириш; бўлажак ўқитувчиларни онлайн рўйхатдан ўтказиш; курсни якунлаш, шу жумладан дастурий таъминот билан ишлаш ва ўқитувчи билан нодастурий алоқа; ўқув жараёнида ва курс охирида бўлажак ўқитувчиларни назоратдан ўтказиш киради [1].

Ўқув курси доирасида кейинги ҳамкорлик интернет

Бунда асосий эътибор талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш жараёнини инглиз тили негизида самарали ташкил этишда бир вақтнинг ўзида ижтимоий муносабатлар тўғрисида маълумот берадиган манба, бадий-ижодий маҳсулот, тарбиявий, шунингдек, инглиз тилини самарали ўрганишга хизмат қилувчи восита бўлган бадий адабиётларни танлашга қаратилди.

Шундай қилиб, талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигига эгаллиги улар томонидан инглиз тилини муваффақиятли ўрганишда муҳим аҳамиятга эга. Зеро, барча хорижий тиллар каби инглиз тили ҳам фаол ижтимоий-коммуникатив муносабатлар жараёнида самарали ўзлаштирилади. Шу сабабли ОХТМда талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш долзарб педагогик вазифалардан биридир. Бу жараёнда бадий адабиётлардан фойдаланиш талабаларни ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш билан бирга улар томонидан инглиз тилини самарали ўрганишга ёрдам беради. ОХТМда маънавий-маърифий тадбирларни ташкил этиш ва ўтказишда аниқ мақсаддан келиб чиққан ҳолда бадий адабиётларни танлаш муҳим аҳамиятга эга. Бу жараёнинг муваффақиятли кечиши бир қатор омиллар ҳамда бадий адабиётларни тўғри танлаш босқичларининг аниқлашига боғлиқ.

Адабиётлар

1. Муродиллаева М.У. Тарихий-бадий асарлар воситасида ОХТМ курсантларида ҳарбий жасорат сифатларини ривожлантириш тамойиллари (олий ҳарбий таълим муассасалари мисолида): пед.фанл. бўйича фалс.докт. (PhD) ... дис. – Т.: 2021. – 55-57-б.

2. Тернавская Е.В. Социально-коммуникативное развитие детей дошкольного возраста в процессе игровой деятельности // <https://www.xn--d1abkefqp0a2f.xn--p1ai/index.php/component/k2/item/2518--539>.

РЕЗЮМЕ. Талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигига эгаллиги улар томонидан инглиз тилини муваффақиятли ўрганишда муҳим аҳамиятга эга. Зеро, барча хорижий тиллар каби инглиз тили ҳам фаол ижтимоий-коммуникатив муносабатлар жараёнида самарали ўзлаштирилади. Мақолада инглиз тилини ўрганишда бадий адабиётлар воситасида талабаларнинг ижтимоий-коммуникатив фаоллигини ошириш масаласи ёритилган.

РЕЗЮМЕ. Социально-коммуникативная активность студентов важна для их успешного изучения английского языка. Ведь английский, как и все иностранные языки, эффективно осваивается в процессе активных социально-коммуникативных отношений. В статье рассматривается вопрос повышения социально-коммуникативной активности учащихся при изучении английского языка средствами художественной литературы.

SUMMARY. Students' social-communicative activity is important for their successful learning of English. After all, English, like all foreign languages, is effectively mastered in the process of active social-communicative relations. The article describes the issue of increasing social and communicative activity of students in learning English by means of fiction.

WEB-ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА БЎЛАЖАК ЎҚИТУВЧИЛАРНИНГ КАСБИЙ ТАЙЁРГАРЛИгини ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНиятлари

М.Т.Мамбетниязов – катта ўқитувчи

Ажсиниёз номидаги Нукус давлат педагогика институти

Таянч сўзлар: замонавий таълим тизими, дидактик имкониятлар, касбий тайёргарлик, бўлажак ўқитувчилар, интернет, Web-технологиялар, компьютер ва ахборот.

Ключевые слова: современная система образования, дидактические возможности, профессиональная подготовка, будущие учителя, Интернет, Web-технологии, компьютер и информация.

Key words: modern education system, didactic opportunities, professional training, future teachers, Internet, Web-technologies, computer and information.

орқали амалга оширишда ахборотни тақдим этишнинг асосий усуллари: матн, графика, 3D графика, анимация, флеш анимация, аудио, видео, медиа.

Интернетда маълумотларни тақдим этишнинг энг умумий шаклда Web-таркибни бошқариш тизимларининг тузилиши қуйидагича ифодаланиши мумкин:

Бундай технология уч босқичли мижоз-сервер архитектурасига асосланган. Ушбу архитектура маълумотларни қайта ишлаш жараёнини мижоз, дастур сервери ва маълумотлар омбори ўртасида тақсимлайди.

Онлайн (синхрон, режалаштирилган) маърузалар, семинарлар қуйидаги иш схемасини ўз ичига олади: белгиланган вақтга келиб бўлажак ўқитувчилар рўйхатдан ўтган Web-сайтга келишади, шундан сўнг дарс бошланади.

Офлайн дарслар (асенхрон, талаб бўйича) қуйидагича ўтказилади: бўлажак ўқитувчилар сайтга ўзлари учун қулай вақтга келишади ва олдиндан тайёрланган материаллардан фойдаланадилар: флеш-тақдимотлар, видеофильмлар, тайёрланган вазифаларни бажаради-